

กระดิ่ง 'บ้านเขาลอยมูลโค'

ภูมิปัญญาชาว 'ลาวพวน'

รายงาน

ชาวบ้าน 12 ครัวเรือนในหมู่บ้านเขาลอยมูลโค หมู่ 7 ต.ดอนตะโก อ.เมือง จ.ราชบุรี ผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากรบรรพบุรุษ ที่ขึ้นชื่อในเรื่องเครื่องทองเหลืองประเภทกระดิ่ง-กระดิ่ง-กระพรวน โดยพื้นเพเดิมเป็นชาวไทยเชื้อสายลาวพวน (ลาวพวน) อพยพมาตั้งรกรากเป็นชุมชนอยู่ที่บ้านเขาลอยมูลโค ประมาณกว่า 200 ปีมาแล้ว และยึดอาชีพเลี้ยงวัวกันมากจนเกิดปัญหาวัวหลงฝูง-สูญหายไป

มีชายคนหนึ่งชื่อ "ลุงแก้ว" เป็นเจ้าของวัวฝูงหนึ่ง คิดทำกระดิ่งไม่ให้วัว走失เพื่อให้เกิดเสียงดัง เมื่อวัวเดินไปกินหญ้าในป่าก็จะได้ยินเสียงกระดิ่ง แต่ไม่สามารถแกะปัญหาได้มากนัก เนื่องจากเสียงเบาและไม่ทนทานเพราะทำด้วยไม้ จึงคิดค้นทำเป็นลูกกระพรวนทองเหลือง ชาวบ้านเรียกว่า "ลูกมะโห้" มีเสียงดังกังวานได้ยินจากระยะไกลๆ ปัญหาวัวหายก็หมดไป

เมื่อคนนอกชุมชนเข้ามาเห็นก็พากันสั่งซื้อ จึงมีการคิดประดิษฐ์เครื่องทองเหลืองกันอย่างแพร่หลายและหลากหลายรูปแบบ ทำให้กระดิ่งทองเหลืองที่บ้านเขาลอยมูลโคเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะเจ้าของบ้านค้าในกรุงเทพฯ จะมากสั่งซื้อจำนวนมาก

"สมาน มูลยัง" ชาวบ้านเขาลอยมูลโคได้ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวทำเครื่องทองเหลืองกันมาตลอด โดยสืบทอดร่ทางตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ต่อจากรุ่นพ่อแม่มากกว่า 40 ปีแล้ว มีวิสัยทัศน์ในการผลิต เช่น ดินเผา ดินเหนียว มูลวัว แกลง ไขมันวัว (น้ำมัน) ขันย้อย ทองเหลือง

สมาน มูลยัง

ชนิดผสม ใช้ในการทำหลอมกระดิ่ง แผ่นทองเหลือง 100% ใช้ตีเป็นใบโพธิ์ ถ่าน ผงซักฟอก สบู่ กระดาษทราย น้ำขัดเงาชนิดมัน น้ำยาขัดเงา ลวด ห่วงสำเร็จ (ติดลูกพืด) ทราย ที่นำมาใช้เป็นส่วนขึ้นตอนการผลิต

"ขั้นตอนการทำเริ่มจากการเตรียมดิน การทำขี้ผึ้งขึ้นหุ่น การกลึงหุ่นดิน การกลึงขี้ผึ้ง นำสีผงมาพอก การตีหุ่นขึ้นดิน ตีลาย ขุดดินนวล การทำฝาหม้อทองเหลืองและหุ่นหุ่น การเผาเข้าหลอมทองเหลือง การแกะหุ่นที่เผา ตัดลวดสังการขัดเงากระดิ่ง ติดลูกพืดหรือลูกดี ทั้ง 13 ขั้นตอนใช้เวลาประมาณ 24 ชั่วโมง หรือ 1 วัน จึงแล้วเสร็จก่อนจะส่งจำหน่าย

"จุดเด่นของกระดิ่งที่บ้านเขาลอยมูลโค จะเป็นกระดิ่งทำด้วยมือทั้งหมด เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ขึ้นชื่อเดียว โดยได้คิดค้นประดิษฐ์ทั้งกระดิ่งที่ทำมาจากทองเหลืองและทำจากเนื้อสัมฤทธิ์ แม้แต่การกลึงก็ยังไม่ใช้มือทำ ในขณะที่พื้นที่อื่นปัจจุบันใช้เครื่องจักรทำทั้งแบบปูนปลาสเตอร์และแบบโลหะ มีราคาใกล้เคียงกับกระดิ่งที่ทำจากมือแบบโบราณ ซึ่งที่บ้านได้ส่งจำหน่ายตั้งแต่ลูกเล็กราคา 40 บาท ไปจนถึงลูกใหญ่ราคาไม่เกิน 1,500 บาท มีทั้งเนื้อสัมฤทธิ์และเนื้อทองเหลือง

"ส่วนลูกกระพรวนก็มีหลายขนาด มือเดียว

เข้ามาจนทำไม่ทัน มีลูกค้าจากประเทศอินโดนีเซีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย ซื้อไปเป็นของประดับเสื้อผ้า ติดต้นอวนลากปลาในทะเล และเครื่องประดับ เนื่องจากลูกกระพรวนมีเสียงดังกังวานไพเราะ มีชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมการผลิต และแปลกใจว่าทำไมลูกกระพรวนจึงมีเสียงดังน่าฟัง ซึ่งก็ได้ซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึกกันด้วย

"ตอนนี้รู้สึกเสียดายที่อนาคตจะไม่มียุคหลานสืบทอดต่อ เนื่องจากลูกชายประสบอุบัติเหตุต้องนอนอยู่กับบ้านช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ทุกวันเมื่อมีการทำกระดิ่งกันแต่ใจใคร่บอกรับในหมู่บ้านเริ่มคิดเลิกกิจการ เนื่องจากมีอายุมากแล้วและไม่มียุคหลานสืบทอด เพราะเป็นงานฝีมือ ต้องใช้ความประณีต ใช้เวลานาน หลายขั้นตอนกว่าจะออกมาเป็นกระดิ่งแต่ละลูก"

ปัจจุบันกระดิ่งทองเหลืองบ้านเขาลอยมูลโค ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของกระทรวงวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์เครื่องทองเหลืองที่ทรงคุณค่าแก่การอนุรักษ์ศิลปะของไทย สมควรให้ลูกหลานได้ร่วมกันสืบทอดต่อไป...

พันธุ์ แก้วนัย